

Wij vermeldden eerder dat zich onder de teruggekeerde ontheemden ruim zestienhonderd statenlozen bevonden, t.w. Duitse en Oostenrijkse Joden aan wie in '41 door het Nazibewind hun *Grossdeutsch* burgerschap was ontnomen – velen hunner waren gedeporteerd naar Theresienstadt, anderen naar Bergen-Belsen. Wij zijn er niet zeker van dat al deze statenlozen geruime tijd in de kampen voor ontheemden van niet-Nederlandse nationaliteit zijn vastgehouden maar in elk geval bevonden zich in juni, toen de betrokkenen het gevangenkamp bij Tilburg al hadden verlaten, in een kamp bij Valkenburg, waar ook een aantal *Waffen-SS*'ers werd vastgehouden, achttien statenlozen, allen uit Bergen-Belsen afkomstig. Er werd in dat kamp (het heette 'Voor galg en rad') een strenge discipline gehandhaafd. De statenloze Joden moesten samen met de *Waffen-SS*'ers hard werken en op appèl staan¹ en kregen van een Nederlandse officier die hen nog harder aanpakte dan die *Waffen-SS*'ers, te horen: 'Ik houd niet van Joden.'²

Dergelijke antisemitische uitlatingen kwamen vaker voor. Het antisemitisme was in de tweede helft van de bezetting toegenomen en werd na de bevrijding hier en daar aangewakkerd, toen deze en gene de (onjuiste) indruk kreeg dat zich onder de functionarissen van het Militair Gezag naar verhouding vele Joden bevonden. Eind mei '45 meende het *Limburgs Dagblad* 'de schim van een Joods gevaar' te ontwaren. 'Dit behoeft ons', schreef het blad,

'geenszins tot principiële antisemieten te maken, maar wel is het uiterst noodzakelijk ... ons in pijnlijke verbazing af te vragen hoe een regering het gebrek aan fijngevoeligheid kan hebben om een volk dat, gedreven door nationale collegialiteit, onze eigen Joden herbergde en koesterde'

(formuleringen die in hun zelfgenoegzame algemeenheid weinig te maken hadden met wat zich in werkelijkheid tijdens de bezetting had afgespeeld),

¹ Deze misstand is na een week beëindigd: de achttien werden toen in een ander kamp ondergebracht. ² *Le Ezrath Ha-Am*, p. XXIII.